

Vego, M.

JEDINSTVO HRVATA U BIH - UVJET JEDNAKOPRAVNOSTI

Sažetak: Cilj ovog rada je da ukaže da je nejedinstvo Hrvata u Bosni i Hercegovini temeljni problem u borbi za jednakopravnost. Autor analizira razlike u pogledima i odnose Hrvata Posavine, središnje Bosne te Hercegovine i zaključuje da u ovoj, na prvi pogled nemogućoj misiji, ima šanse da se prevladaju različitosti, uz uzajamno poštovanje svih stavova i mišljenja. I na prvoj znanstvenoj konferenciji autor je ukazao na velik problem nejedinstva i različitosti, koji oslabljuje jednakopravnost najmalobrojnijeg naroda. Rješenje vidi u zajedničkim razmatranjima svih relevantnih pitanja, pri čemu naglašava da Hrvatski narodni sabor i vodeća stranka HDZ BiH imaju veliku odgovornost u postizanju jedinstvenih stavova.

Ključne riječi: Hrvati, Bosna i Hercegovina, jednakopravnost, zajedništvo, međunarodna zajednica i europske vrijednosti.

Podatci o autoru: dr. sc. Milan Vego, izvanredni profesor, Filozofski fakultet, Sveučilište u Mostaru, Matice hrvatske bb, Mostar, bio pročelnik Odjela politologije, gdje je i predavao, kao i na Odjelu novinarstva, trenutačno u mirovini, milan_vego@net.hr

Vego, M.

UNITY OF CROATS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA AS A CONDITION OF EQUALITY

Abstract: The main goal of this paper is to show that lack of unity among the Croats in Bosnia and Herzegovina is the major problem in struggle for equality. The author analyzes differences in points of view and relations among the Croats in Posavina (the Sava river valley), Middle Bosnia and Herzegovina and makes a conclusion that it is possible to overcome differences with mutual respect of all attitudes and points of view in this seemingly impossible mission. Likewise, at the first scientific conference, the author pointed out the major problem which is the lack of unity and differences which weaken the equality of the least numerous nation in B&H. The solution is seen in common discussion of all relevant issues, at which the author emphasizes that the Croatian national parliament and the leading political party HDZ (Croatian Democratic Union) B&H have the major responsibility in achieving common attitudes.

Key words: Croats, B&H, equality, unity, International Community and European values.

Information about the author: Milan Vego, Ph.D., associate professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mostar, Matice hrvatske bb, Mostar, The Head of the Department of Political Science, where he was the professor; professor at the Department of Journalism; currently retired; E-mail: milan_vego@net.hr

1. Uvod

Hrvatski narod u Bosni i Hercegovini nema nikakvo jedinstveno stajalište o bilo kojim relevantnim političkim pitanjima koja mu osiguravaju jednakopravnost. Podjele čine to da jednostavno npr. borba za jednakopravnost, koja im je Ustavom zajamčena, u praksi ne može zaživjeti.

Kako bi se ova tema istražila moram naći odgovor na pitanja: zašto je to tako?, te zašto se nije do sada uspostavilo jedinstveno stajalište? Svakako i najbitnije je dati prijedlog rješenja tog gorućeg pitanja. Koristeći se metodama društvenog istraživanja, analizom sadržaja rada, komparativnom metodom, metodom dubokog intervjua te sinergijom različitosti, došao sam do zaključka da postoji velik antagonizam, koji se neprestano potpiruje različitim omalovažavanjem, uvredama u medijima i na društvenim mrežama, s obje strane.

Zašto, primjera radi, prijedlog promjena Izbornog zakona koji je predložio Hrvatski narodni sabor i vodeća stranka HDZ Bosne i Hercegovine ne odgovara Hrvatima središnje Bosne i Posavine, pa Županijski odbor HDZ 1990. Središnja Bosna upućuje pismo relevantnim institucijama Republike Hrvatske u kojem izražava nezadovoljstvo prijedlogom ovog izbornog zakona? Je li se HDZ BiH dogovarao s političkim predstavnicima Hrvata izvan Hercegovine? Jesu li u pravu Hrvati središnje Bosne kada kažu da taj prijedlog ne doprinosi poboljšanju njihova položaja? Zašto postoje različita stajališta i u Crkvi? To su pitanja koja traže brz odgovor jer svi trebaju biti svjesni da se samo jedinstvenim stajalištem može doći do jednakopravnosti. U sljedećem poglavlju ću ta pitanja detaljnije istražiti i analizirati.

2. Uloga Hrvatskog narodnog sabora Bosne i Hercegovine

U epistemološkom pogledu polazim od teze – **da sadašnje stanje u hrvatskom korpusu Bosne i Hercegovine nije dobro, da nema zajedničkog stajališta u pogledu bilo kakvih relevantnih odluka, koje idu u prilog jednakopravnosti Hrvata s druga dva konstitutivna naroda. Uz ovu činjenicu, smatram da samo jedinstvo Hrvata može osigurati njihovo Ustavom zagwarantirano pravo. Iako postoje velike razlike u stajalištima Hrvata središnje Bosne, Posavine i hrvatskog političkog establišmenta Hercegovine, smatram da se ovo poželjno jedinstvo može ostvariti uz malo više političke volje, kompromisa i zajedničkog dogovaranja.**

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, uz pomoć međunarodne zajednice, 4. srpnja 2000. godine donosi odluku o konstitutivnosti Bošnjaka, Srba i Hrvata na teritoriju cijele Bosne i Hercegovine. Iste godine, 28. listopada u Novom Travniku je održano prvo utemeljenje i zasjedanje Hrvatskog narodnog sabora. Bio je to odgovor na amandmane Roberta Barryja na izborna pravila i propise zbog majorizacije hrvatskog naroda. Na Saboru je usvojena Deklaracija o pravima i položaju hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini. Početkom pro-

sinca 2000. godine hrvatski član Predsjedništva Bosne i Hercegovine Ante Jelavić podnosi Ustavnom sudu zahtjev za ocjenu ustavnosti pojedinih odredbi Barryjevih amandmana po kojima se biraju zastupnici za Dom naroda FBiH i BiH. Sljedeće godine donosi se odluka o uspostavljanju Međuopćinskog županijskog vijeća, što je bilo privremeno tijelo Hrvatske samouprave¹. Visoki predstavnik Wolfgang Petrisch smjenjuje cjelokupno rukovodstvo Hrvata i ukida samoupravu.

Sabor je obnovljen 22. ožujka 2011. godine s ciljem sprječavanja majorizacije Hrvata Bosne i Hercegovine. Osim SDP-a i SDA, u Vladu Federacije su izbornim inženjeringom (Kasapović, 2005.) ušle minorne hrvatske stranke HSP i Narodna stranka Radom za boljitak. HDZ BiH i HDZ 1990., kao pobjednici Izbora, nisu sudjelovali u vlasti. Predsjednik obnovljenog Hrvatskog sabora je dr. Dragan Čović, a predsjednik Glavnog vijeća dr. Božo Ljubić iz HDZ-a 1990. Nakon sedam zasjedanja Sabora, 2017. godine u Sabor su ušle stranke: HDZ BiH, HDZ 1990., HSP, HSS Hrvatska seljačka stranka, HKDU, Hrvatska kršćanska demokratska unija BiH, Hrvatska nezavisna lista, HLL - Hrvatska lista za Livno, HSP dr. Ante Starčević, Hrvatska republikanska stranka i Čapljinska neovisna stranka - Čapljina u srcu. Hrvatski narodni sabor je postao krovna organizacija hrvatskih političkih stranaka Bosne i Hercegovine s ciljem zaštite interesa hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini. Sjedište Sabora je u Mostaru. Izvan HNS-a ostale su NHI, HNZ, HSS i druge manje stranke. Inače danas u Bosni i Hercegovini postoje 24 političke stranke s hrvatskim prefiksom.

Od značajnijih događaja u ovom periodu bilježimo 2006. godinu, kada dolazi do velike podjele u HDZ-u te nastaje HDZ 1990., na čelu kojeg je bio dr. Božo Ljubić. Također, dolazi do podjele u hrvatskom korpusu, u Hercegovini, čak i u vjerskom pogledu. Iste godine, u travnju propadaju ustavne promjene u Bosni i Hercegovini, pod patronatom SAD-a, a izravni krivci su bili HDZ 1990. i Stranka za Bosnu i Hercegovinu. Od te godine Bosna i Hercegovina doživljava pad, do današnjih dana. Različita stajališta političkih lidera hrvatskog naroda došla su do izražaja i ranije, 1994., neposredno pred potpisivanje Washingtonskog sporazuma. Naime, u Sarajevu je 6. veljače 1994. održan Sabor Hrvata BiH, koji su „činili lider prof. dr. Ivo Komšić i ostali njegovi istomišljenici, koji se nisu slagali sa stavovima Zastupničkog doma HR HB i koji su nudili sasvim nova rješenja. Sabor je teritorijalni ustroj BiH vidio u dvije varijante: 17 županija i BiH s tri republike i isti broj županija, dok su Sarajevo, Tuzla, Banja Luka i Mostar trebali biti eksteritorijalne zone. Ponuđene su i tzv. „bijele zone“ u kojima je relativna većina jednog naroda. Svaka od republika imala bi dvije županije i dvije „bijele zone“, s posebnim statusom. Usvojena je Deklaracija koja se pozivala na rezultate Referenduma iz 1992. g...” (Vego, 2012., 91).

Opći okvirni mirovni sporazum iz Daytonu, njegov Aneks 4 - Ustav Bosne i Hercegovine, dodatno je stvorio ogromne probleme za Hrvate Bosne i Hercegovine podijelivši Bosnu i Hercegovinu na dva entiteta. Govoreći o ovom dokumentu, prof. Zvonko Miljko, između ostalog, kaže „Očito je da je Ustav Bosne i Hercegovine donesen mimo svih uobičajenih pravila, te da kao rezultat nužde i međunarodne prisile odudara od gotovo svih do sada poznatih Ustava u svijetu.” (Miljko, 2006., 70.) Daytonski Ustav i njegove tihe revizije od visokog predstavnika u protekle 22 godine donijeli su mnoge nevolje hrvatskom narodu, kao najmalobrojnijem, koji vodi stalnu borbu kako bi izborio jednakopravnost s druga dva naroda. Podjele u pogledima donošenja relevantnih odluka među Hrvatima Bosne i Hercegovine su onemogućile jedinstveno stajalište u pogledu izbora za ravnopravnost i priznavanje identiteta u Bosni i Hercegovini u kojoj nije riješeno nacionalno pitanje.

¹ Dokumenti Hrvatskog narodnog sabora BiH

Sve države u svijetu u svojim ustavima ističu da su „demokratske i socijalne države“ (Miljko, 2006). Miljko dalje ističe „*utjecaj biračke populacije na formiranje i djelovanje javne političke vlasti može biti različit. U Članku I stavak 2. Ustava Bosne i Hercegovine stoji, Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora*“ (Miljko, 2006., 77). Ako pođemo od te činjenice, onda bi parlament Bosne i Hercegovine trebao biti „*jezgro demokracije*“ (Cipek, 2014., 5), dakle trebao bi zastupati volju naroda. Međutim, situacija u Bosni i Hercegovini je sasvim suprotna. Demonstracije iz „*veljače 2014. to dokazuju*“. Cipek naglašava da su se „*vodstva političkih stranka pretvorila u otuđenu političku klasu, koju ne zanima ostvarivanje općeg dobra, nego isključivo njihovi vlastiti interesi*“. (Cipek, 2014., 5).

U takvim okolnostima najmalobrojniji narod, Hrvati, a uz to i podijeljen, teško može ostvariti Ustavom zagaranirana prava. Jedan od eminentnijih politologa John Schwarzmantel, govoreći o ideologiji i krizi moderne, naglašava „*Političke ideologije nude kritiku postojećeg društva, koje se osuđuje kao nesavršeno i suprotstavlja mu se neka vizija dobrog društva, do kojeg treba doći*“. (Schwarzmantel, 1998., 10) Posljedni izbori, 2014., pokazuju da je u Bosni i Hercegovini bio 451 politički subjekt. Doduše, nisu svi prešli izborni prag, ali toliki broj političkih subjekata i različitih ideologija, a među Hrvatima od 24 političke stranke bar polovica nema iste stavove.

Kako ostvariti ravnopravnost u multinacionalnoj i multikulturalnoj državi, kakva je Bosna i Hercegovina, negirajući postojanje hrvatskog i srpskog identiteta? U analizama građanstva i multikulturalnog građanstva Kymlicka kaže: „*subjektivno shvaćeno građanstvo povezuje se s građanskim identitetom, građanskom solidarnošću, sviješću o zajedničkom građanskom dobru, ali i s aktivnom građanskom participacijom*.“ (Kymlicka, 2003., 6) Anthony Goddens smatra da je „*nacionalizam usko povezan s modernom državom*.“ (Goddens, 1985. 2016) Današnja Bosna i Hercegovina je nastala raspadom Jugoslavije, komunističke zemlje, koja je u svom sastavu imala šest republika i dvije autonomne pokrajine. Što više, zvali su je „*Jugoslavija u malom*“ zbog različitosti nacija. Neriješeno nacionalno pitanje i problemi koji su tiho bujali raspadom su doveli do bujanja nacionalizma. Svaki narod je tražio i traži svoj identitet i svoju naciju. Smith ističe da su „*vjerske zajednice često povezane s nacionalnim identitetom*.“ (Smith, 1998., 19) To je slučaj Bosne i Hercegovine u kojoj žive tri konstitutivna naroda i sedamnaest nacionalnih manjina, koji nemaju mnogo zajedničkih dodirnih točaka, i u kojoj nije riješeno nacionalno pitanje. Gellner smatra da „*nacionalizam stvara nacije, a ne obratno*“. (Gellner, 1998., 75). Prema mišljenju Kymlicke „*multinacionalne države ne mogu opstati ukoliko razne nacionalne skupine nemaju osjećaj privrženosti prema široj političkoj zajednici u kojoj zajedno žive*.“ (Kymlicka, 2003., 23) Kymlicka nastavlja „*trebali bismo praviti razliku između patriotizma i osjećaja privrženosti državi i nacionalnog identiteta, osjećaja pripadnosti nacionalnoj skupini*.“ (Kymlicka, 2003., 23) Zbog toga je, rekli bismo, naivno uspoređivati Bosnu i Hercegovinu s Švicarskom ili Belgijom i tražiti tu rješenje unutarnjeg ustroja. U „*Švicarskoj kao multinacionalnoj državi nacionalne skupine (Francuzi, Nijemci, Italijani) osjećaju privrženost državi samo zbog toga što središnja vlast priznaje i poštuje njihovu posebnu nacionalnu opstojnost. Švicarci su patriote ali je Švicarska kojoj su odani definirana kao savez posebnih naroda*.“ (Ibid, 23) Slična je situacija i u Belgiji u kojoj žive Flamanci i Valonci. U Bosni i Hercegovini žive tri konstitutivna naroda i 17 nacionalnih manjina, od kojih sadašnje vodstvo Srba i Banja Luka ne priznaju Bosnu i Hercegovinu. Većinski nacionalisti u Bosni Hercegovini pokušavaju asimilirati druge identitete i kulture. Hrvati, kao najmalobrojniji konstitutivni narod, u traženju svog nacionalnog identiteta u stalnom su sukobu s većinskim narodom, Bošnjacima, koji im je dva puta izbornim inženjeringom nametnuo člana Predsjedništva (Ž. Komsić).

3. Različitosti, uzroci, prijedlozi prevladavanja

Pozivajući se na državni popis stanovništva, 1991. godine u Bosni i Hercegovini je živjelo oko 4,4 milijuna stanovnika od čega 755.896 Hrvata, oko 17 %, 1.369.258 Srba ili 31,37 %, te 1.905.829 Muslimana, oko 43,67 %, i 333.592 ostalih ili 7,63 %. Agresija na Bosnu i Hercegovinu najviše je pogodila Hrvate, koji su praktično prepolovljeni. U ovom, središnjem dijelu istraživanja bavim se razjedinjenošću Hrvata u pojedinim dijelovima ove zemlje i njihovim različitim političkim stavovima. Koristio sam metodu intervjua predstavnika mnogih od 24 političke stranke Hrvata u Bosni i Hercegovini. Hrvatski narodni sabor, kao krovna organizacija Hrvata u Bosni i Hercegovini, okuplja dvije najbrojnije stranke HDZ BiH i HDZ 1990. i nekoliko manjih stranaka. Međutim, stranke sa sjedištem u srednjoj Bosni i dijelu Posavine nisu u Saboru i praktično ga ne priznaju. Primjera radi predsjednik NHI-ja Krešimir Zubak ističe da je „HNS udruga građana te da on ne može predstavljati Hrvate u BiH. Zubak smatra da se mora organizirati širi forum na kome će se ostvariti dogovor o sljedećim koracima“. Hrvatski narodni savez Bosne i Hercegovine, kao politički nasljednik HSS-NHI-ja, ističe „da je HDZ BiH još jednom potvrdio svoju dvoličnost kada je u pitanju Izborni zakon Bosne i Hercegovine. Dok se javno i verbalno zalaže za jednakopravnost hrvatskog naroda u BiH, HDZ BiH djeluje kako bi definitivno marginalizirao Hrvate koji žive u onim dijelovima Bosne i Hercegovine u kojima su u manjini u odnosu na druge.“ Najveću prijetnju radu Sabora stvara HDZ 1990., koji prijeti napuštanjem Sabora. Predsjednik Ilija Cvitanović smatra da se ta odluka treba donijeti do kraja godine na Središnjem odboru stranke. „Ono što nas najviše razlikuje od HDZ-a BiH je upravo da skrbimo o svakom Hrvatu na području BiH“ – ističe dužnosnica HDZ-a 1990. dr. Dijana Zelenika. Na drugoj strani Koordinacija udruga proisteklih iz Domovinskog rata HZ HB u potpunosti podržava Hrvatski narodni sabor i njegove odluke. „Nažalost svi smo mi na proteklim izborima glasovali za HNS, odnosno za kadrove HDZ BiH koji vode nacionalnu politiku punih 20 godina, dok politički predstavnici drugih stranaka imaju dekorativni status. Branitelji očekuju jasnu razdjelnicu između onih stranaka koje čine vlast i onih koje čine oporbu, s jasnom namjerom uspostave politike sučeljavanja, kritiziranja lažnih obećanja, politike nepotizma, korupcije i lažnog domoljublja. Bez takvog odnosa unutar političkih stranaka HNS neće se moći zaustaviti politika razvaline u kojoj siromaštvo i beznađe tjeraju hrvatski narod u BiH na iseljavanje i politički nestanak.“ Dakle, postoje dijametralno suprotni stavovi kod pojedinih stranaka s hrvatskim predznakom. Udruga „Prsten“ je zamišljena kao „organizacija koja će okupljati Hrvate Posavine i središnje Bosne“ piše Večernji list i dodaje „Prsten se upravo na rušenju animoziteta etablirao kao most između Hrvata Bosne, Posavine, Hercegovine, Hrvatske. Zajedništvom s političkim strankama Hercegovine „Prsten“ te druge vjerske i nacionalne institucije mogu stvoriti kritičku masu hrvatskog zajedništva iz kojeg će izrasti jasna strategija koja će podjednako svojom doživljavati i Posavina i Hercegovina i Bosna.“ (Večernji list, 2017.) Kolika je podijeljenost u stavovima najbolje ilustrira činjenica uoči presude i nakon iste u predmetu „Prlić i ostali“ i samoubojstva generala Praljka u sudnici. Dok su u Hercegovini političke stranke s hrvatskim predznakom osuđivale presudu, Hrvati srednje Bosne i Posavine su imali kontra stavove (Bojić, Babić, Marković, Kljuić). Biskupi Bosne i Hercegovine su se oglasili u povodu presude „protivimo se i osuđujemo svaki i svačiji zločin i da za svaki treba odgovarati. Ponavljamo i to da su nas tijekom rata najviše boljeli zločini koje su počinili ljudi koje je oprala krsna voda u Katoličkoj crkvi. Dosljedni tomu i svjesni u kakvom svijetu živimo te kakvih su sve interesa i nepravdi napose cijeli mali narodi žrtve bili i ostali, ne želimo komentirati presudu Haškog suda. Ističu da ne žele zatvarati oči pred činjenicom da su se od potpisivanja Washingtonskog i Daytonskog sporazuma i njihovu provedbu slale i šalju poruke da BiH nije

njihova domovina i da za njih tamo nema mjesta“, stoji u priopćenju koje su potpisali: kardinal Vinko Puljić, banjalučki biskup Franjo Komarica, mostarski biskup Ratko Perić, vojni ordinarij Tomo Vukšić te pomoćni biskupi Pero Sudar i Marko Semren. Iako je predsjednik HDZ-a 1990. Ilija Cvitanović, koji je najavio mogućnost izlaska stranke iz Hrvatskog narodnog sabora, nakon sastanka s premijerom Republike Hrvatske Andrejom Plenkovićem, u Mostaru 5. 12. 2017., za TV NOVU izjavio „*trebamo se svi skupa zapitati šta nam je raditi, kako u ovoj situaciji ostvarili ravnopravnost Hrvata u Bosni i Hercegovini. Hrvatski časnici se optužuju po zakonu iz 2003. g., dok se pripadnici Armije BiH optužuju po zakonu iz bivše Jugoslavije. Danas je trenutak da zbijemo redove da možemo zajedno raditi u interesu svoga naroda*“. Predsjednik Predsjedništva Bosne i Hercegovine dr. Dragan Čović 11. studenog ove godine sastao se s nadbiskupom Vrhbosanske nadbiskupije kardinalom Vinkom Puljićem s kojim je razgovarao o položaju Hrvata katolika u Bosni i Hercegovini, kako na vjerskom tako i na političkom planu. Čović je istaknuo neophodnost jačanja zajedništva između Hrvata katolika kao i suradnje između svih vjerskih, društvenih, političkih i intelektualnih sastavnica i naroda. Zajednički je konstatirano „*kako svi konstitutivni narodi u Bosni i Hercegovini nisu podjednako zaštićeni, te su neophodne promjene koje promoviraju pravednu organizaciju, institucionalnu arhitekturu i odnose temeljene na jednakosti građana i ravnopravnosti konstitutivnih naroda*“. Razgovaralo se i o promijeni Izbornog zakona. „*Istaknuto je kako Izborni zakon treba mijenjati da bi se zakonski onemogućile manipulacije u procesu izbora političkih predstavnika Hrvata, a potom i u procesu formiranja vlasti na svim razinama*“.

Ako pogledamo izborne rezultate 2014. godine, onda vidimo da je hrvatski narod u Bosni i Hercegovini povjerenje dao HDZ-u BiH i dr. Draganu Čoviću, 128 000 glasova, HDZ-u 1990. i Martinu Ragužu, 95 000 glasova. Slijedi Stranka pravde i pomirenja Živka Budimira s 15 000 glasova. Sve ostale stranke s hrvatskim predznakom osvojile su daleko manje glasova. Dva HDZ-a predvode Hrvatski narodni sabor u BiH kao krovnu organizaciju za zaštitu hrvatskog naroda. U HNS su ušle sve hrvatske stranke koje su osigurale bar jednog zastupnika u tijelima vlasti. (Ured za informiranje HDZ BiH) Ne može najbrojniji narod osporavati postojanje Srba i Hrvata u Bosni i Hercegovini, i postojanje njihovog identiteta. Govoreći o hrvatskom identitetu u Bosni i Hercegovini, akademik Ivan Cvitković kaže „*društveni uvjeti u kojima je došlo do „vraćanja“ nacionalnog identiteta je nacionaliziranje naroda u postsocijalističkoj Bosni i Hercegovini, identifikacija s države i klase preusmjerena je na naciju i konfesiju. U Bosni i Hercegovini posebno su danas zanimljiva dva kolektivna identiteta - religijski (konfesionalni) i nacionalni identitet.*“ (Cvitković, 2012., 125-127.) U okolnostima ratnog stanja u Bosni i Hercegovini Mato Arlović ističe da „*nacionalne i vjerske elite nisu jedini razlog koji može dovesti do napetosti i sukoba, ali da su iste primarne. Ustav Bosne i Hercegovine nije pronašao odgovarajuće instrumente kako da izbjegne moguću dihotomiju između ostvarivanja konstitutivnosti tri naroda i ostvarivanje zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda*“. (Arlović, 2012., 373-390.) Kako urediti Bosnu i Hercegovinu kao modernu demokratsku zemlju u kojoj će se usuglasiti pitanje nacionalnog i građanskog? Ivan Lovrenović smatra da je „*nužan treći modus hrvatske politike koji će u cjelinu povezati svoje partikularne, hrvatske, i opće, bosansko-hercegovačke motive i ciljeve, takav modus koji neće biti podložan ničijemu dnevno-političkom diktatu ni bilo kakvim kalkulantskim obzirima*“. (Lovrenović, 2012., 248.) Hrvati u Bosni i Hercegovini uporno pokušavaju dokazati svoj identitet teostvariti potpunu jednakopravnost koja ima se na različite načine pokušava osporiti od strane unitarističkih politika iz Sarajeva. „*Neravnopravnost Hrvata odnosi se na situacije, sredine, kantone, opštine gdje nisu većinski narod. Tamo gdje jesu (Stolac) neravnopravni su drugi, Bošnjaci i Srbi. To nije specifičnost FBIH, neravnopravnost Hrvata i Bošnjaka u Republici Srpskoj u svim sredina-*

ma i nivoima vlasti je jednako očita.“ (Papić, 2012., 157) Papić dodaje „Ključni aspekt neravnopravnosti Hrvata je nivo FBiH, od izbornog zakona koji omogućuje da većinski Bošnjaci izaberu hrvatskog predstavnika u Predsjedništvu, do preglasavanja u Vladi FBiH i „upada“ u budžete kantona odlukom te Vlade itd.“ (Ibid, 157) Prema njemu, krizu hrvatskog pitanja otvorio je SDP koalicijom s dvije minorne stranke – jednom tajkunskom NSRB i strankom koja se nije javno odrekla svog fašističkog (NDH) naslijeđa, da bi se eliminirala dva HDZ-a, koja imaju izborni legitimitet. Ako imamo na umu ove činjenice te činjenice o dubokoj podjeli hrvatskog naroda po svim relevantnim pitanjima, to je alarm za uzbunu, da se nešto mora hitno učiniti kako bi se stanje prevladalo, a to znači sjesti za isti stol, ostaviti svoje partikularne interese, vidjeti što je minimum nacionalnog interesa i dogovoriti jedinstven nastup. U protivnom, nejednakopravnost će se još više ispoljavati. Tu je velika uloga i Katoličke Crkve, koja kroz propovijedi treba veličati europske vrijednosti i nastojati ostvariti veće jedinstvo Hrvata u Bosni i Hercegovini. O tome Andras Mate Thot i Mario Vukoja kažu „Istraživanje religija i crkava u regiji pokazalo je da preobrazba društva posjeduje duboku potrebu za istinom i pravednošću. Crkve i druge religijske zajednice danas imaju priliku u društvu živjeti i djelovati kreativno, aktivno, nesebično i profesionalno.“ (Thot-Vukoja, 2012., 74) Polovicom prosinca 2017. godine kardinal Vinko Puljić, nakon susreta s predsjednikom Predsjedništva Bosne i Hercegovine dr. Draganom Čovićem, pozvao je na jedinstvo oko općeg dobra i opstanka na ovim prostorima, zalažući se za duhovnu obnovu za katolike iz društveno-političkog života. Odgojitelj postulanata Franjevačkog samostana u Mostaru dr. fra Iko Skoko, zalažući se za jedinstvo Hrvata, ukazuje na činjenicu da su Hrvati Hercegovine 2006. godine uputili pomoć Hrvatima Posavine i da nije teško ostvariti zajedništvo. Uski partikularni interesi dovode u pitanje čitav korpus. Dr. Skoko pri tome ukazuje na riječi hrvatskog akademika prof. dr. Luke Paljetka, koji je na Filozofskom fakultetu u Mostaru početkom prosinca 2017. godine održao predavanje u povodu 450. obljetnice smrti velikog književnika Marina Držića. „Slikovito i jasno Luko je govorio o renesansi i „fortuni“ kako bismo mogli bolje razumijeti Držićeva djela. Između ostalog naveo je rešenicu „E, ali si čovjek ali si ljud“. Prof. Dr. Antun Lučić mi je rekao da se te riječi nalaze u Držićevu djelu „Tripče del Utoľče“. Autor stavlja tu rečenicu u četvrtom prizoru drugog čina u usta Nadihnu sluzi Pedant Kriste : „E, ali si čovjek ali si ljud“. Ovo je sigurno veliko pitanje. Nije lako biti čovjek. Nije lako biti osoba. Ovo pitanje obrađivali su mnogi na različite načine. Ono se postavlja svima nama i u ovo božićno vrijeme. Posebno se ovim pitanjem bavio naš prof. Dr. Vjekoslav Bajsić. Ima mnogo njegovih tekstova na tu temu, posebno kada obrađuje mehanizme grupnog ponašanja- granice čovjekove mogućnosti. On dobro razlikuje čopor, grupu i zajednicu. Ovdje bih samo spomenuo njegovu kolumnu „Inteligentno sito“, koju je objavio u Kani, u svibnju 1973. „Sito služi za klasicifiranje i kategoriziranja, svrstavanje i razvrstavanje“. Sito poznaje samo što prolazi i ono što ne prolazi kroz njegove žice. Ono ne poznaje posebno jedno zrno brašna ili pijeska ili rasute materije. Nažalost, i mi svaki dan dijelimo ljude po različitim kategorijama, a ne gledamo u njima pojedinog, konkretnog čovjeka, koji ima svoje osobno ime i obično obiteljsko prezime. Zacijelo u ljudima gledamo samo člana čopora, grupe ili zajednice, i to često člana astrahane zajednica. Čopor, grupa ili apstraktna zajednica ne zadovoljava Luciju, Ivana, Marka, Petra, Dragu, Danijela, Elazara, Hasana, Fuada, Apoillinaira... Zato se ljudi trude da ne budu samo broj u „toru“ nego čovjek koji ima konkretne probleme, nadu ili osobnu želju. Biti čovjek za poziv, obvezu i odgovornost. Biti čovjek jest teško ali jedino što istinski ispunja osobu! Krist je se rodio i umro za sve ljude, ali to znači svakog pojedinog čovjeka. Krist je osnovao zajednicu, Crkvu, koja nije čopor ili grupa, nego zajednica stvarnih pojedinaca“. Na temelju svega rečenog u poruci ovog rada mogu samo preporučiti sljedeće zaključke:

4. Zaključak

Brojnim primjerima potvrđena je hipoteza da je hrvatski narod razjedinjen, a da, na drugoj strani, samo jedinstvo i zajedništvo može osigurati jednakopravnost s druga dva konstitutivna naroda u Bosni i Hercegovini. Tu je velika uloga, pored političkih predstavnika, i Katoličke Crkve. Dakle, treba sjesti, ostaviti partikularne interese i dogovoriti se što je opće dobro, što je donja granica nacionalnog interesa. U protivnom trebamo se zapitati - što ostavljamo budućim generacijama, jer Bosna i Hercegovina je i hrvatska koliko i bošnjačka i srpska.

Literatura

- [1] Anderson, B., Nacija: zamišljena zajednica, Biblioteka Epistem 16, Beograd, 1998.
- [2] Bosna i Hercegovina-europska zemlja bez ustava, Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa, Franjevački institut za kulturu mira, Sarajevo, 3-4. 02. 2012.
- [3] Cipek, T., Kriza demokracije u Bosni i Hercegovini, Fridrich Eert Stiftung, Sarajevo, 2014.
- [4] Chollet D., Tajna povijest Daytonu, Američka administracija i mirovni proces u BiH, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2007.
- [5] Deklaracija Hrvatskog narodnog sabora, Mostar, 2014.
- [6] Gellner, E., Nacije i nacionalizam, politička kultura, Zagreb, 1998.
- [7] Lijphart, A., Modeli demokracije, Političke analize, FPZ i Centar za cjeloživotno obrazovanje, Zagreb, 2014.
- [8] Kymlicka, W., Državljanstvo u različitim državama, Oxford University Press, 2002.
- [9] Kymlicka, W., Multikulturalno građanstvo, Politička teorija, Jesenski i Turk, Zagreb, 2003
- [10] Kasapović, M., Bosna i Hercegovina nestabilna država i podijeljeno društvo, Politička kultura, Zagreb, 2005.
- [11] Miljko, Z., Ustavno uređenje Bosne i Hercegovine, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2006.
- [12] Rezolucija Europskog parlamenta, veljača 2014.
- [13] Smith, A. D.: Nacionalizam i modernizam, Kritički pregled suvremenih teorija Nacija i nacionalizma, Politička misao, Zagreb, 2003.
- [14] Smith, A. D., National identities, Penguin Books, Ltd London, 1991., prevod Beograd, 1998.
- [15] Schwarzmantel, J.: Doba ideologije, Političke ideologije od američke revolucije do postmodernih vremena, AGM, Zagreb, 2005.
- [16] Vego, M., Međunarodna zajednica i Bosna i Hercegovina, Filozofski fakultet, Mostar, 2012.

